

A pénzügyi kultúra - mi is ez valójában? - Pénzügyi Szemle folyóirat

2013. június 20. 7:30

A pénzügyi kultúra - mi is ez valójában?

A pénzügyi kultúra fejlesztése - a 2008-ban kibontakozott pénzügyi válság hatására - egyre gyakrabban megfogalmazott cél a fejlődő országokban, köztük Magyarországon is. Arról azonban, hogy mit is kell fejleszteni, mi az a pénzügyi kultúra, arról kevesebb szó esik. Jelen cikk ezért elsősorban a pénzügyi kultúra fogalmának megvilágítására helyezi a hangsúlyt.

Béres Dániel

A pénzügyi kultúra fogalma nem újkeletű, már a századforduló elején is történtek kísérletek az Egyesült Államokban arra, hogy növeljék a lakosság pénzügyekkel kapcsolatos ismereteit - igaz, ennek a célja elsősorban a pénzügyi termékek piacának megteremtése és kiszélesítése volt. Egyszerűen megfogalmazva, el kellett magyarázni az embereknek, hogy melyik pénzügyi terméket (pl.: bankbetét, hitel, stb.) mire és hogyan használhatják.

A századforduló óta eltelt idő azonban nem csak az egyes használati cikkek terén eredményezett jelentős mértékű innovációt, hanem a pénzügyi szektor által kínált termékek tekintetében is. A különböző kutatások az 1980-as évekre teszik a pénzügyi termékek területén jelentkező nagyarányú innovációs hullám elindulását. Valószínűleg az addig használt pénzügyi termékek elérték a bennük rejlő lehetőségek határát, és követve a reálgazdaság folyamatait, ekkor jelentkezett akkora nyomás a pénzügyi szektorra, hogy megújítsák - az igényekhez igazítsák - a kínált pénzügyi termékeket és szolgáltatásokat. Ez a folyamat a gazdasági folyamatok felgyorsulásával és szofisztikázódásával párhuzamosan a mai napig is tart.

A fentiekben megfogalmazottak eredményeként olyan komplex pénzügyi termékek jöttek létre, hogy az azokban rejlő valós kockázatokat már a pénzügyekkel napi szinten foglalkozó szakemberek sem képesek megfelelően felmérni. Ez semmiképpen sem jó hír, hiszen a legtöbb hétköznapi embertől távol áll a pénzügyi események napi szintű tudatos követése. Ebből adódik az is, hogy a társadalom jelentős hányadának pénzügyi ismeretei fokozatosan eltávolodtak a rendelkezésre álló pénzügyi termékek biztonságos használatához szükséges szinttől. Ez önmagában még nem baj, azonban a nagyobb hozam elérése érdekében hajlandóak vagyunk többet kockáztatni, így akkor is használjuk a komplexebb pénzügyi termékeket, ha nem vagyunk tisztában azok valós kockázataival. Magyarországon tipikusan ilyen példa a devizahitelek helyzete.

Minél gyorsabban fejlődött egy társadalom, annál nagyobb szükség jelentkezett arra vonatkozóan, hogy a pénzügyi viselkedésben rejlő mikro- és makrogazdasági kockázatokat mérsékeljék. Nem véletlen tehát, hogy elsősorban a pénzügyi termék innovációban élen járó angolszász országokban jelentkezett korábban kiemelkedő igény a pénzügyekkel kapcsolatos ismeretek társadalmi terjesztésére.

Párhuzamosan a fent leírt társadalmi folyamatokkal, egyre több pénzügyi kultúrával foglalkozó kutatás is indult. A tanulmányok sokrétűsége mára megteremtette a lehetőséget arra, hogy a felhalmozott tudásanyag elindulva - a korábbi eredményeket értékelve, illetve arra építve - megfogalmazzuk azt, hogy mi is az a pénzügyi kultúra.

A pénzügyi kultúra fogalma

A pénzügyi kultúra fogalmának meghatározása alapvető fontossággal bír, hiszen ha nem tudjuk, hogy mit akarunk fejleszteni, akkor minden ezirányban megtett intézkedés is hiábavaló lesz.

A pénzügyi kultúrával foglakozó kutatások mindig az adott kutatás céljának, célcsoportjának, illetve kutatási kérdésének megfelelően határozták meg azt, hogy mit tekintenek pénzügyi kultúrának. Hung és szerzőtársai kilencféle megközelítési módot azonosított az általuk feldolgozott tanulmányokból. Ezek a következők:

1. a pénzügyi tudás;
2. a pénzügyi folyamatok megértése;
3. a pénzügyi tudás alkalmazási képessége és a megszerzett tapasztalatok;
4. a pénzügyi összefüggések és definíciók ismerete;
5. a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalának képessége;
6. a legalapvetőbb pénzügyi fogalmak ismerete;
7. az egyszerű (alapvető) pénzügyi döntések meghozatalának képessége;
8. a megalapozott és tudatos döntések meghozatalának képessége; valamint
9. az egyszerű pénzügyi fogalmak ismerete.

Látható, hogy az egyes kategóriák nem válnak el élesen egymástól, így a szerzők helyesen arra a következtetésre jutnak, hogy a pénzügyi kultúra definíciójának keresése helyett érdekesebb azt koncepcióként kezelni.

Magyarországon a Nemzeti Bank az elsők között dolgozott ki olyan átfogó definíciót, amely a pénzügyi kultúra koncepciójának számos elemét magában foglalja:

„A pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.” (Magyar Nemzeti Bank, 2008)

Az MNB definíciója igen széleskörű - és ezért elfogadható -, azonban csak implicit módon tartalmazza a pénzügyi kultúra igazi jelentőségét, vagyis a társadalomra gyakorolt hatást.

A pénzügyi kultúra és a társadalom

A pénzügyi kultúra fejlettsége minden gazdasági szereplő együttes érdeke. Mikro szinten, a nagyobb pénzügyi kultúrával jellemezhető háztartások és vállalkozások, nagyobb valószínűséggel kerülnek el azokat a pénzügyi döntéseket, amelyek hátrányosak a számukra (drága hitelek, kevés megtakarítás, (házi) költségvetés készítés és tervezés hiánya)

Ami a makrogazdaságot illeti, Klapper és szerzőtársai arra a következtetésre jutnak, hogy minél nagyobb egy társadalom pénzügyi kultúrája, annál nagyobbak a

rendelkezésre álló megtakarítások az országban. Ezen kívül egy világbanki koordinációban megvalósuló kutatás hangsúlyozza, hogy a lakosság pénzügyi kultúrája hozzájárul a pénzügyi rendszer stabilitásához is.

A pénzügyi intézményeknek - részben az előzőekben foglaltak okán - alapvető érdeke a pénzügyi kultúra fejlesztése, hiszen az hozzájárul a magánszektor megtakarításának növekedéséhez és azon keresztül a hitelképességének javulásához is. A hitelképes ügyfelek pedig alacsony kockázatú jövedelemforrást jelentenek a szektor számára.

Végül, de nem utolsó sorban a pénzügyi kultúra fejlesztése az állam érdeke is, hiszen magasabb szintű pénzügyi kultúra esetén kevesebb hangsúlyt kell fektetni újraelosztási és stabilizációs célokra, ami jótékony hatással bír a gazdaság minden szereplőjére, az ország versenyképességére.

A pénzügyi kultúra fejlesztésének a kulcsa

Összefoglalva a fent elmondottakat a pénzügyi kultúra fejlesztésére irányuló programok (legyen az kormányzati szándék, vagy a magánszféra törekvése) egyik legnagyobb kihívása, hogy a legjobban és legkörültekintőbben megfogalmazott definíciók sem fedik le pontosan azt, hogy miről is van szó valójában. A pénzügyi kultúra egy koncepció, amely nem ragadható meg csupán a pénzügyek tárgyi ismeretén keresztül - noha elengedhetetlen, hogy megfelelő szintű pénzügyi ismerettel rendelkezünk - interdiszciplináris megközelítést igényel. Az azonban optimizmusra ad okot, hogy a pénzügyi kultúra fejlesztése minden társadalmi csoport együttes érdeke, így közös fellépés esetén a siker predestinálható.

Felhasznált irodalom

[1.] Biedermann, Z., 2012. Az amerikai pénzügyi szabályozás története. Pénzügyi Szemle, pp. 337-354.

[2.] Borszéki, É., 2010. Nemzetközi pénzügyek (egyetemi jegyzet). Gödöllő: Szent István Egyetem.

[3.] Botos, K. és mtsai., 2012. Pénzügyi kultúra és kockázatvállalás a közép-alföldi háztartásokban. Pénzügyi Szemle, pp. 291-309.

[4.] Czakó, Á., Husz, I. & Szántó, Z., 2011. Meddig nyújtózkodjunk? - A magyar háztartások és vállalkozások pénzügyi kultúrájának változása a válság időszakában, Budapest: BCE Innovációs Központ Nonprofit Kft.

[5.] Hung, A. A., Parker, A. M. & Yoong, J. K., 2009. Defining and Measuring Financial Literacy, hely nélk.: RAND.

[6.] IRBD, OECD, DFID, CGAP, 2009. The Case for Financial Literacy in Developing Countries - Promoting Access to Finance by Empowering Consumers, Washington: The WorldBank.

[7.] Jelly, H., 1958. A Measurement and Interpretation of Money Management Understanding of Twelfth-Grade Students. Cincinnati: University of Cincinnati.

[8.] Klapper, L., Lusardi, A. & Panos, G. A., 2012. Financial Literacy and the Financial Crisis, hely nélk.: Netspar.

...

Béres Dániel az Állami Számvevőszék munkatársa